

ε.) Γαλλικός πολιτικός κώδικς.

2) Βοηθητικά ἐπιστήμια.

α.) Φυσική ιστορία.

β.) Φιλοσοφική τις ἢ φιλολογική παράδοσις π.χ. ιστορία τῆς ἑλληνικῆς καὶ ῥωμαϊκῆς φιλολογίας.

γ.) Πολιτειογραφία.

Τρίτον ἔτος.

1.) Νομικὰ ἐπιστήμια.

α.) Ῥωμ. δίκ. καθόσον ἰσχύει ἐν Ἑλλάδι.

β.) Συνταγματικὸν δίκαιον.

γ.) Πολιτικὴ δικονομία.

δ.) Ποινικὸς νόμος.

ε.) Διοικητικὸν δίκαιον.

2.) Βοηθητικά ἐπιστήμια.

α.) Ῥητορικὴ.

β.) Ἰατρικὴ δικαστικὴ.

γ.) Φυσικὴ.

Τέταρτον ἔτος.

1.) Νομικὰ ἐπιστήμια.

α.) Ποινικὴ δικονομία.

β.) Ἐμπορικὸν δίκαιον.

γ.) Ἐγκληματικὸν δίκαιον.

δ.) Διεθνὲς δίκαιον.

2.) Βοηθητικά ἐπιστήμια.

α.) Φιλολογικὴ τις ἀκρόασις ὡς π. χ. ἐρμηνεία λόγων τινῶν τοῦ Κικέρωνος.

β.) Κριτικὴ καὶ ἐρμηνευτικὴ.

γ.) Χημεία.

Ταῦτα ἡ νομικὴ σχολὴ τοῖς ἑαυτῆς φοιτηταῖς προτροπικῶς παραγγέλλουσα, ὀφείλει ἐπὶ τέλους ἀναμνησθῆναι αὐτοῖς, ὅτι εἰς οὐδὲν ἢ ἀνάπτυξις τῆς διανοίας συντείνει, ἂν μὴ συγχρόνως μορφώσωσιν ἀνθρωπίνως καὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν, καθυποτάσσοντες τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ πάθη αὐτῶν εἰς τὸν λόγον, ἀναπτύσσοντες τὸν χαρακτῆρα καὶ τὸ ἦθος αὐτῶν σύμφωνα πρὸς τὸν προορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου, καὶ δεσμεύοντες ἑκαστοὺς κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸ καθῆκον, οὐπὲρ ἢ τήρησις πᾶσαν ἀποτελεῖ τοῦ βίου τὴν τιμὴν, ἢ ὀλιγωρία δὲ πᾶσαν τὴν ἀτιμίαν. Πρὸς τοῦτοις, δὲ ὅπως γενναίους καὶ ἀφθόλους δρέψωνται ἐκ τῆς ἐπιστήμης καρπούς, ὀφείλουσιν ἀσπαζέσθαι ταύτην δι' ἑαυτὴν καὶ ὡς τοιαύτην, οὐχὶ δὲ θεωρεῖν ἐκ προοιμίων ὡς ἀπλοῦν μέσον πορισμοῦ τῶν ἐπιτηδείων, προσερχόμενοι πρὸς αὐτὴν ἄνευ ἔρωτος, ἄνευ ἐνθουσιασμοῦ, καὶ καταμετροῦντες τὰ πάντα διὰ τοῦ πῆγους τῆς ἀμέσου ἐφαρμογῆς καὶ τῆς πρακτικῆς δῆθεν ὠφελείας. Τοιοῦτοι τῆς ἐμβριθοῦς παιδείας διαφθαρεῖς καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ὑπάρχοντες, ἐστιγματίσθησαν ἤδη ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος ὡς *genus hominum indoctum et agreste, quod anteferat semper utilitatem honestati*.

Ἄνευ τῶν ἰδιοτήτων τούτων ὁ φοιτητὴς τῆς νο-

μικῆς σχολῆς ἐξερχόμενος τοῦ Πανεπιστημίου, δύναται μὲν εἶναι ὡς ὁ αὐτὸς Κικέρων λέγει, *Leguleius quidam cautus et acutus, praeco actionum, cantor formularum, auctor syllabarum*, (Cicer. de Orat. 1, 56): οὐδέποτε ὅμως ὁ νομομαθὴς ἂν κυρίως σκοπεύει μορφῶσαι καὶ ἀναδείξαι ἢ νομικὴν σχολὴν ἐπ' ἀγαθῇ τῆς πατρίδος, καὶ ὁ ἀνὴρ, ἂν περιγράφει ὁ Οὐλπιανός, *Justiae sacerdos, veram philosophiam non simulatam affectans*.

Κ. ΦΡΕΑΡΙΤΗΣ.

Τῷ ΔΙΕΥΘΥΝΤῆΙ ΤΗΣ ΠΑΝΔΩΡΑΣ.

—οοο—

Εὐγνωμόνως ἀνέγνων τὴν ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 259 φυλλαδίῳ τῆς Πανδώρας ἐπὶ τοῦ ἀρτι δημοσιευθέντος πονήματός μου ἐπιεικῆ καὶ φιλόφρονα κρίσιν ἐπόμενος ὅμως τῇ ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ βιβλίου μου κηρύξει ὅτι πρὸς σπουδαῖον ἐπικριτὴν θέλω ὑπερασπίσει τὰ κατ' αὐτὸν τρωτὰ τῆς συγγραφῆς μου μέρη, ἐπιλαμβάνομαι ἐν ὀλίγοις τοῦ ἔργου.

Ἵπερκαθαρεύον ὀνομάζει τὸ ὑφὸς τῆς συγγραφῆς ἀλλ' αὐτὸς ὁ ἐπικριτὴς κατὰ τὸ αὐτὸ ὑφὸς γράφει. Τὸ δὴ λέγόμενον *μακαροδικόν* καὶ ἐγὼ μισῶ καὶ ἀποστρέφομαι, ἀσπάζομαι ὅμως τὸ εἶδος ὅπερ ἐν συντάξει ἀπλῆ, αἰὲν φιλεῖ ἢ νεωτέρα γλῶσσα ἡμῶν, ταῖς ἑλληνικαῖς χρῆται λέξεσιν, ἅτε διὰ τοῦ μέσου τούτου βαθμηδὸν πλουτιζομένης τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης ἀλλὰ καὶ πῶς ἄλλως ἤθελε μοι γενῆ δυνατόν νέαν ἐπιστήμην νὰ ἐκθέσω; Ὁμολογῶ ὅμως ὅτι τὸ ὑφὸς τοῦ λόγου μου ἐστὶ συνεπτυγμένον, διότι τὸ ὑπὲρ τὸ δέον ἀναλύει τὴν ἰδέαν καὶ ἀπὸ τῆς μελετῶντι γίνεται καὶ κόρον ἐμποιεῖ, πρὸς δὲ καὶ ἀσάφειαν τίκει. Ὁ διάσημος Pascal γράφει ποτὲ μακρὰν ἐπιστολὴν πρὸς τινὰ τῶν φίλων αὐτοῦ ἐν τέλει αὐτῆς τὴν παρ' ἐκείνου ἦται συγγνώμην διὰ τὸ μακρὸς προφασίζομενος ὅτι, ἐπιέγοντος τοῦ χρόνου, οὐδόλως εὐκαίρει ὅπως συντόμως γράψῃ. Τὸ σοφὸν τῆς γνώμης τοῦ ἀνδρὸς ἀείπει ὑπ' ὄψιν ἔχων, ἔχων δὲ καὶ τὸν καιρὸν προσβοηθῶντα πρὸς τὸ εἶναι με σύντομον, διότι ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη ἐπιλοπόνουν τὸ ἔργον, τὴν συντομίαν διὰ τὴν σαφένειαν ἐν παντὶ ἐθήρευσαν. Προστίθημι δὲ, ὅτι συγγραφὴ τοιαύτη οὔτε ἐν τοῖς κοιτανίσκοις τῶν γυναικῶν εἰσελθεῖν προύρισταί, οὔτε ὑπὸ θελυδριῶν μελετᾶσθαι προσδοκᾷ, ἀλλὰ χρήζει ἀνδρῶν τὴν τε φύσιν καὶ τὸ φρόνημα, πρὸς δὲ καὶ κατηρητισμένων ἐν πάσῃ ἑλληνικῇ προπαιδείᾳ.

Κἀγὼ τῇ λέξει διεθνὲς δίκαιον καθ' ἅπασαν σχεδὸν τὴν συγγραφὴν ἐχρησάμην, ἀλλ' ἔδωκα αὐτῇ τίτλον τὰ τῶν ἐθνῶν νόμιμα οὐ μόνον ἀρχαῖσμον χάριν, ἀλλὰ καὶ διότι ἐν αὐτῇ τῇ λέξει ἀκριβῶς ἡ ἰδέα ὑπάρχει καὶ αὐτὸς ὁ σπουδαῖος ἐπικριτὴς μου εἰ καὶ ὀρθῶς λέγει ὅτι νόμιμα εἰσι κυρίως οὐδὲν ἕτερον ἢ αὐτοὶ οἱ νόμοι, ἢ τοῦλάχιστον τὰ νόμου ἰσχύον ἔχοντα ἔθνη, παρέδραμεν ὅμως τὸν τῆς

συγγραφῆς μου § 5 ἐν ᾧ ἐκτιθεῖς ἐγὼ τὰς πηγὰς ἀφ' ὧν ἐπήγασαν τὰ κοινὰ τοῖς νῦν χριστιανοῖς λαοῖς νόμιμα ταῦτα, καταριθμῶ αὐτὰς ἐν τρισὶ κατηγορίαις ἦτοι α'. τὰς συνθήκας· β'. τὸ ἔθος· καὶ γ'. τὸ αἰώνιον δίκαιον. Ἄρα συμφωνοῦμεν ὅτι ἐπικριτὴς καὶ ἐγὼ, ἐκεῖνος μὲν εἰπὼν ὅτι νόμιμα εἰσὶν αὐτοὶ οἱ νόμοι (=αἱ συνθήκαι τῶν ἐθνῶν πρὸς ἀλλήλα) ἢ τοῦλάχιστον τὰ νόμου ἰσχὺν ἔχοντα ἔθιμα, ἐγὼ δὲ τοῦτοις, ταῖς συνθήκαι· ὁδηγόντι καὶ τῷ ἔθει, προσθεῖς τὸ αἰώνιον δίκαιον, πρὸς ὃ ὡς πρὸς στάθμην δεῖ τὰς τε συνθήκας φέρειν καὶ τὸ ἔθος κανονίζεσθαι.

Καταγινώσκει μου ἀντίφασιν εἰς ὅσα περὶ τοῦ ἀναπαλλοτριώτου τῆς χώρας εἶπον· καὶ ἤμωι εἰς τὸν νοῦν τοῦ λόγου μου οὐδεμίαν εὐρίσκειται ἀντίφασιν, διότι ἐγὼ ἀναπαλλοτριώτου πᾶσαν ἑλληνικὴν χώραν, τουτέστιν ὑπὸ Ἑλλήνων οἰκουμένην ἀνέγραψα, ἀλλ' αὐτὴν καὶ μόνην, οὐχὶ δὲ καὶ πᾶσαν ἄλλην χώραν ἀλλόφυλον δυναμένην περιελθεῖν ὑπὸ τὸ κράτος τῆς Ἑλληνικῆς κυριαρχίας. Οὕτως ἐν παραδείγματι ὑποθεθείσθαι ὅτι ἡ Ἑλλὰς προσκτᾶται τὴν τε Αἴγυπτον καὶ τὴν Κύπρον, ἡ μὲν Κύπρος, ὡς Ἑλληνικὴ οὐσα χώρα, ἔσται καὶ ἀναπαλλοτριώτου, διότι τὸ μέλος πρὸς τὸ συμμερὲς καὶ ὁμόφυλον αὐτῆ προσσηρτήθη σῶμα, ἡ δ' Αἴγυπτος, ὡς ἀλλόφυλος καὶ μὴ πᾶσι Ἑλληνικὴ χώρα, καὶ ἡ ἀνταλλαχθῆ πρὸς ἄλλην Ἑλληνικὴν, οἷον τὴν Ἰωνίαν, συγχωρεῖται, καὶ νὰ παραχωρηθῆ ἄλλη κυριαρχία ἐπὶ ὅραις ἐπωφελεῖται τῇ Ἑλλάδι δύναται. Τέλος δὲ ἡ αὐτὴ ἀλλόφυλος Αἴγυπτος, ἡ βίβι Ἑλληνικὴ κατακτηθεῖσα, ἔχει ἀπαραγράφου τὸ δικαίωμα ἡ ἀποστατήσῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους καὶ τὴν ἰδίαν ἐαυτῆς ἡ ἀνακτήσῃται ἐθνότητα. Τῆς ἰδέας ταύτης, ἡς τοσοῦτον ἀπασπῆς μοι, οὐδεμίαν ἄλλην μᾶλλον καθ' ἣν ἄπασαν τὴν συγγραφὴν μου διεπλάτυνα. Αἱ ἐθνότητες, δι' ἐμὲ, ἰσράτινά εἰσι διαπετῆ γνωρίσματα, ὡς οὐδεμίαν ἐπίγειον δύναμιν κρατῆσαι δύναται νομίμως καὶ διαπαντός.

Διατάζει πρὸς τοῦτοις ὁ ἐπικριτὴς ὡς πρὸς τὴν διαφορὰν ἢν ποιῶμαι μεταξὺ Ἑθνῶν καὶ Λαοῦ καὶ Κράτους, καὶ ἴσως εἴχῃ τι περὶ τοῦτο ἀσαφές ἢ περὶ τῶν διεθνῶν νομίμων πραγματεία μου, εἰ μὴ συμπληρωτὸ αὐτῆ διὰ τῆς πρὸ δεκαετίας δεδημοσιευμένης ἐτέρας μου πραγματείας τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου· ἀλλ' ὡς ἐν τῷ προλόγῳ μου λέγω, αἱ δύο αὐταὶ συγγραφαὶ μου ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὅλου εἰσὶ μέρη, ὅθεν καὶ ἀνταναπληροῦνται καὶ ἡ μία πρὸς τὴν ἑτέραν διηνεκῶς παραπέμπει, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὑπάρχει ἐν σημειώσει παραπομπῆ εἰς σελ. 46—47 τῆς περὶ τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου πραγματείας μου, πρὸς ἣν ἀνατρέχοντες εὐρίσκομεν ὅτι ἐν ἀληθεῖ σπαραγμῷ καρδίας τὸ ἐξῆς τίθημι ἐρώτημα.

« Ἀλλὰ πατὴρ καὶ ἔθνος εἰσὶν ἀράγε ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ;

« Δυστυχῶς, πολιτικῶς μὲν, ὄχι·

« Διότι πατὴρ μὲν σημαίνει λαόν, κοινὴν ἔχοντα τὴν ἱστορίαν, κοινὴν τὴν γλῶσσαν, τὴν θρησκείαν, τὴν καταγωγὴν, κτλ. ἔθνος δὲ σημαίνει ἀπλῶς ἐνότητα πολιτείας καὶ δημοσίων ἀρχῶν.

« Λογικῶς δὲ, καί·

« Διότι αἱ δύο αὐταὶ ἐνότητες εἰσὶ μέρη ἐνὸς κοινοῦ ὅλου· ὅπου ὑπάρχουσιν ἐκεῖ τὸ μεγαλεῖον καὶ ἢ ἡ δόξα συνακολουθοῦντιν, ὅπου δὲ εἰσὶ κεχωρισμένα, ἐκεῖ ζοὴ ταλαίπωρος, ἐκεῖ μαρτυρῶν, ἐκεῖ παλαιοὶ ἀγωνίαι διαρκοῦς, ἐκεῖ κακοδαιμονία δι' ἀμφοτέρω τὰ κλάσματα τοῦ αὐτοῦ ὅλου·

« Ὅτι δὲ λέγομεν περὶ τοῦ χωρισμοῦ τῶν δύο τούτων, τὸ αὐτὸ λαμβάνει χώραν καὶ ὅσας πολλοὺς πλοκοί, ὅπως ἀλλήλων διάφοροι, ὑπὸ τῆς βίας εἰς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ συνέχωνται κράτι. Ἐκεῖ στάσεις, ἐκεῖ ἐδιδαιρέσεις, ἐκεῖ ἡ κυβερνήσις δι' ὅλους μητρικὰ πρὸς τοὺς δὲ αὐτῶν ἐστὶ μήτηρ, ἐκεῖ καχεξία, ἐκεῖ ἡβίος πολιτικὸς ἐπόδημος, ὡς ἐκ τῆς συνεχοῦς τῶν ἀντιθέτων στοιχείων πάλης. Τοιοῦτον ἴσως κράτος ποὶ ἀρχαῖοι φαντασθέντες ἐπλασαν τὴν χίμαιραν, ἡ-στις ἦν,

« Πρόσθε λέων, ὄπισθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα..

« Ἡ δ' ἱστορία ἐπιμαρτυρεῖ τὸ ἀληθές τῶν εἰρημένων. Τὸ Ἑλληνικὸν γένος διηρημένον ἀπομαραινέται καὶ γλίσχρω· ἕκαστον τοῦ ἐνὸς μόνου ὅλου μέρος ἀποζῆ, κακῶς δὲ ἀφ' ἑτέρου, καὶ πρὸς ἀλλήλα ἠδιδαικῶς ἢ φανερώς ἢ κρύβδην διαμαχόμενα γένη ὑπὸ Λύστριακὸν σκῆπτρον εἰς ἐν συνέχει.

« Ἄλλ' ἐπαναλέγομεν, ὅτι δυστυχῶς ἀφελόμεν νὰ ἐδώσωμεν ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι τὸν περὶ Ἑθνῶν ὄρισμόν κατὰ τοὺς πολιτικοὺς ὄρους, μὴ ἠδυνάμενοι νὰ πραγματοποιήσωμεν τὰς εὐχὰς τῆς καρδίας ἡμῶν αὐτῶν, καὶ μετ' ἡμῶν τὰς τῶν ἀπάντων Ἑλλήνων, ὅπως συνάψωμεν εἰς ἐν τὰς δύο κεχωρισμένας διὰ τῆς βίας ἐνότητας καὶ κάμωμεν ὡς τε πολιτικῶς, ἱστορικῶς καὶ φιλολογικῶς ἐν μόνον ἡ ἀποτελέσωμεν Ἐθνος οἱ ἐλεύθεροι μετὰ τῶν δούλων Ἑλλήνων. » κτλ.

Ἄρα εἰ πρὸς τὰ περὶ ἔθνος ἐν τοῖς Νομίμοις λεχθέντα προτεθῶσι τὰ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐν τῇ τοῦ Συνταγματικοῦ δικαίου πραγματεία μου βεβηθέντα πᾶσα αἴρεται ἀμφιβολογία.

Καὶ τὰ περὶ τοῦ παρὰ Ῥωμαῖοις *juris gentium* παρερμηνεύθησαν ἐκληροθέντος μου ὡς εἰπόντος ὅτι οὕτως ἐκάθου ἐκεῖνοι τὸ διεθνὲς δίκαιον· ἀλλ' ἐν σημειώσει ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐκείνην σελ. 3, λέγω πᾶν τούνηντιον· πρὸς ἀπόδειξιν δ' αὐτὰς ἐκεῖνας τὰς λέξεις φέρω· « Πρὸς ἀποφυγὴν ὅμως πάσης συγχύσεως παρατηροῦμεν, ὅτι τὸ καθ' ἡμᾶς δίκαιον τῶν Ἑθνῶν οἱ Ῥωμαῖοι *jus foeciale* ἐκάθου, τὸ δὲ κατ' αὐτοὺς *jus gentium* τῶν ἐν Ῥώμῃ ἀλλοδαπῶν τὰ δίκαια ἐβρύθμιζε μᾶλλον ἢ τὰς τῆς Ῥώμης πρὸς τὰ ἕξῃνα ἔθνη σχέσεις, κτλ. »

Ἄλλὰ μυρίας ὁμολογῶ τῷ πολυμαθεῖ καὶ σπουδαίῳ ἐπικριτῇ μου χάριτας, διότι ἐπισταμένως ἀνέγνω πολυσέλιδον συγγραφὴν· εἰ δὲ τὰ ὀλίγα, πρὸς ἃ οὐδαμῶς μοι συνεφώνησεν, ἀκέδειξεν ὅτι παρεξηγήσεις ἦσαν, ἔπεται ὅτι ἐν πᾶσι συμφωνοῦμεν· τρανωτάτη δ' ἀπόδειξις ὅτι μετ' ἐπιστάσις τὸν νοῦν καὶ τὸν σκοπὸν παντός πράγματος ἐμελέτησα εἰσὶν ὅσα λέγει περὶ τῆς πρὸς τὴν διακέρυξιν τῆς Συνόδου τῶν Παρισίων τῆς 16 Ἀπριλίου 1856 προσβάσεως τῆς

Ἑλλάδος, διότι τοῦ ἐγγράφου τούτου συγγραφεὶς ὑποθέτω αὐτὸν τὸν σεμνὸν ἐπικριτὴν μου, ὅστις διέτελει τότε Ἰπουργὸς τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν αὐτῆς Σχέσεων. Λογίζομαι ἄρα εὐτυχῆς εἶναι τῆς ἐπιδοκιμασίας τοιοῦτου ἐτυχον ἀνδρός, παρ' οὗ

καὶ πολλὰ ἴσως ἤθελον μάθει καλά, ἅπερ με ἱστορικῶς διέφυγον, εἰάν ἐπεχείροι πλατυτέραν κρίσιν τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ βιβλίου μου.

Ἀθήνησι τῇ 4 Ἰανουαρίου 1864.

Ν. Ι. ΣΑΡΙΠΟΛΟΣ.

Βρύσεις καὶ ὑδρευόμενοι ἐν Ἀθήναις.

ΟΛΙΓΑ ΤΙΝΑ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

—000—

Ὅτι μεταξὺ τῶν ἀενάων μεταβολῶν καὶ ἀλλοιώσεων σώζονται τὰ ἴχνη τῶν ἀπαξ ὑπαρχάντων, οὐδὲμία ἀμφιβολία· ἀναντίρρητον δὲ τοῦτο ὡς πρὸς τὰ ἦθη, τὰ ἔθιμα, τὰς σχέσεις καὶ τὰς προλήψεις τῶν λαῶν. Ἡ χριστιανικὴ, παραδείγματος χάριν, θρησκεία καταλύσασα τὴν θρησκείαν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ῥώμης, παρεδέχθη, εἰ καὶ μετὰ τροποποιήσεων, πολλάς ἐξῆς ἐκείνης, οἷον τὸ ἄσμα, τὸ ἐνδυματῶν ἱερῶν, καὶ ἄλλας τελετάς. Ὅσοι δὲ ναοὶ δὲν κατεστράφησαν ἐγένοντο χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι. Εἰς τὰς ἀγροτικάς πρὸ πάντων κοινωνίας τὰ ἀρχαῖα ἔθιμα εἰσέμειναν σταθερώτερα· εἰς τὸ Ῥοδόμαγον τῆς

Γαλλίας (Rouen) κατὰ τὴν ὀγδόην ἑκατονταετηρίδα ἀπὸ Χριστοῦ, ἐθισίαζον ἔτι εἰς τὴν Ἀφροδίτην.

Ἡ νεωτέρα Ἑλλάς, καὶ τοὶ πολλαὶ καὶ ἐνθέρμω συκοφαντηθεῖσα, εἶναι ἄξιον μελέτης· ἡ πλουσία καὶ γλυκεῖα αὐτῆς γλῶσσας, ἐπὶ πολὺν χρόνον μολυνθεῖσα δι' ἀκαθάρτων μιγμάτων, καθαρίζεται ἡμέρα τῇ ἡμέρα καὶ ἀναλαμβάνει τὴν ἀρχαίαν ἀπλότητα, ὀρθότητα καὶ καλλονὴν. Πρὸ πάντων ὅμως εἰς τὰ τῆς θρησκείας εὐρίσκεις ἀπαίρους σχέσεις πρὸς τὸν ἀρχαῖον βίον τῶν Ἑλλήνων.

Ἄ ἦτο ἴδιον τοῦ Ἑλληνικοῦ πολυθεϊσμοῦ, λέγεις τις τῶν φιλελλήνων, τὸ νὰ προσωποποιῇ διὰ τὰ φαινόμενα, διὰ τὰς δυνάμεις τῆς οἰκουμένης, καὶ ν' ἀποδίδῃ εἰς τὰ ὕλικά ἀντικείμενα πνεῦμα συντηρήσεως καὶ προστασίας ὡς ἐν αὐτοῖς ὑπάρχον. Ἰδοὺ διατί πᾶσα ὄρυς εἶχε καὶ ἀμαδρυάδα, πᾶς ποταμὸς θεόν, πᾶσα πηγὴ νηριτῖδα, καὶ πᾶς τόπος ἴδιαν τινα θεότητα. Ναὶ μὲν οἱ νεώτεροι ἐλησημόνησαν τὰ ὀνόματα τῶν θεοτήτων τούτων, ἀντ' αὐτῶν ὅμως